

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 10 (2003)

Διακυβέρνηση

Worldwatch Institute, Η κατάσταση του κόσμου 2002

Νίκος Ράπτης

doi: [10.12681/sas.714](https://doi.org/10.12681/sas.714)

Copyright © 2015, Νίκος Ράπτης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ράπτης Ν. (2015). Worldwatch Institute, Η κατάσταση του κόσμου 2002. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 10, 285–289. <https://doi.org/10.12681/sas.714>

Worldwatch Institute, *Η κατάσταση του κόσμου 2002*, επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Γ. Σακιώτης & Μ. Προμπονάς, Έκδοση Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού Ν. Πουλαντζάς, Αθήνα 2002, 319 σελ.

Για τους επιστήμονες, τους ακτιβιστές και τους ανθρώπους που ασχολούνται με το περιβάλλον, το 2002 σηματοδοτήθηκε από την Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής του ΟΗΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη, που πραγματοποιήθηκε την περίοδο 26 Αυγούστου – 4 Σεπτεμβρίου 2002 στο Γιοχάνεσμπουργκ της Νότιας Αφρικής. Με αφορμή αυτό το γεγονός, το διεθνώς καταξιωμένο αμερικανικό περιβαλλοντικό Ινστιτούτο Worldwatch (Παγκόσμιο Παρατηρητήριο) αφιέρωσε την εφετινή του έκδοση, *Η Κατάσταση του Κόσμου 2002*, στα μεγάλα ζητήματα που συζητήθηκαν στο Γιοχάνεσμπουργκ. Στη 19η στη σειρά ετήσια έκθεση του Worldwatch, η οποία εκδόθηκε πρόσφατα και στα ελληνικά από την Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού Νίκος Πουλαντζάς, περιλαμβάνονται 8 κεφάλαια που αφορούν στις κυριότερες θεματικές ενότητες της συζήτησης που έγινε στο Γιοχάνεσμπουργκ: ασφάλεια, κλίμα, πληθυσμός, διαχείριση φυσικών πόρων, γεωργία, τουρισμός, τοξικές ουσίες και παγκόσμια διακυβέρνηση.

Η επί δύο δεκαετίες συστηματική δουλειά του Worldwatch δεν περιορίζεται σε μια εποικοδομητική ‘γκρίνια’ για τα μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα του κόσμου, αλλά κατευθύνει τις αναλύσεις και τις προτάσεις του σε αισιόδοξα σενάρια, τα οποία μπορούν να υλοποιηθούν εάν οι επιστημονικοί φορείς, η κοινωνία πολιτών, οι κυβερνήσεις, οι επιχειρήσεις και η διεθνής κοινότητα συνεργασθούν αποτελεσματικά.

Η σπουδαιότητα του βιβλίου επισφραγίζεται από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, Κόφι Ανάν, ο οποίος έχει γράψει τον πρόλογο στη συγκεκριμένη έκδοση. Καθώς η Παγκόσμια Διάσκεψη του ΟΗΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη αποτελεί πλέον παρελθόν, αξίζει να αναφερθούμε συνοπτικά στα κεφάλαια του βιβλίου και τις προτάσεις των συντακτών της μελέτης για τις προτεραιότητες του Γιοχάνεσμπουργκ, ώστε να μπορούσαμε να αξιολογήσουμε αφενός τις θεματικές ενότητες του βιβλίου και αφετέρου τα όσα έγιναν στη συγκεκριμένη Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής του ΟΗΕ.

Κεφάλαιο 1 – Η μεγάλη πρόκληση του Γιοχάνεσμπουργκ: Η δημιουργία ενός ασφαλέστερου κόσμου

Δέκα χρόνια μετά την Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής που έγινε το 1992 στο Ρίο ντε Τζανέιρο, αναμφισβήτητα δεν είχαμε τα αναμενόμενα αποτελέ-

ματα τόσο για το περιβάλλον όσο και για την ανάπτυξη. Ενώ η ευαισθητοποίηση γύρω από τα περιβαλλοντικά θέματα έχει αυξηθεί και σημαντική πρόοδος μπορεί να αναφερθεί σε τομείς όπως η αιολική ενέργεια και η βιολογική γεωργία, σχεδόν όλοι οι παγκόσμιοι περιβαλλοντικοί δείκτες συνεχίζουν να κατευθύνονται προς μια λανθασμένη κατεύθυνση.

Παρόλο που σε αυτή τη δεκαετία μειώθηκαν σημαντικά οι θάνατοι από ασθένειες όπως η πνευμονία και η διάρροια, οι θάνατοι από τον ιό του AIDS εξαπλασιάστηκαν, υπονομεύοντας έτσι σημαντικά όλη την πρόοδο που μειώθηκε σε αυτό τον τομέα. Οι άνθρωποι στις πλούσιες χώρες ζουν σήμερα περισσότερα χρόνια από ότι στο παρελθόν, όμως περίπου 14.000-30.000 άνθρωποι συνεχίζουν να πεθαίνουν καθημερινά από ασθένειες που σχετίζονται με το νερό.

Κεφάλαιο 2 – Πολιτικές ενάντια στην κλιματική αλλαγή

Οι επιστήμονες διαθέτουν σήμερα επαρκή στοιχεία για το ότι το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης της θερμοκρασίας του πλανήτη τα τελευταία 50 χρόνια οφείλεται στις ανθρωπογενείς δραστηριότητες. Αλλά με την κυβέρνηση Bush και μερικούς Ευρωπαίους υπουργούς να είναι έτοιμοι να συμβιβαστούν με την υπερθέρμανση του πλανήτη, κάποιος μπορεί να αναρωτηθεί για το εάν το Γιοχάνεσμπουργκ αποτέλεσε απλά μια επανάληψη της Διάσκεψης Κορυφής του Ρίο το 1992, όταν η τότε κυβέρνηση Bush, πατέρα του σημερινού προέδρου των ΗΠΑ, αρνήθηκε να αναλάβει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών.

Παρά το σχετικά επιφυλακτικό ξεκίνημα, ο κόσμος δεν έμεινε άπρακτος τη δεκαετία που ακολούθησε από την υπογραφή και επικύρωση της Συνθήκης-Πλαίσιο του ΟΗΕ για τις Κλιματικές Αλλαγές (UNFCCC). Η επιστήμη, η οικονομία και η πολιτική στον τομέα του κλίματος εξελίχθηκαν με τρόπους που μπορεί να βοηθήσουν σημαντικά στην προώθηση της σχετικής αξέντας.

Κεφάλαιο 3 – Γεωργία υπό το πρίσμα του δημόσιου συμφέροντος

Οι αντιπρόσωποι στην Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής του Ρίο το 1992 οραματίστηκαν γεωργικά συστήματα που θα εξασφάλιζαν την επάρκεια και την πρόσβαση στα αποθέματα τροφίμων, θα σταθεροποιούσαν την ενυμερία των αγροτικών κοινωνιών και θα βοηθούσαν στη δημιουργία ενός βιώσιμου περιβάλλοντος. Σήμερα, παρόλο που οι αγροί έχουν εξελιχθεί σημαντικά από τεχνολογική άποψη, έχουν ουσιαστικά καταστεί δυσλειτουργικοί από

περιβαλλοντική άποψη και κοινωνικά επιζήμιοι. Εκτός από το γεγονός ότι η γεωργία συνεισφέρει σε μερικά από τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά προβλήματα (αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη, εξάπλωση των τοξικών χημικών ουσιών κ.ά.), οι οικογένειες των αγροτών εξακολουθούν να υποφέρουν.

Κεφάλαιο 4 – Για έναν κόσμο με λιγότερη τοξική επιβάρυνση

Η υπογραφή της Σύμβασης της Στοκχόλμης για τους Έμμονους Οργανικούς Ρυπαντές (POPs) το 2001, που καθιστά τις χώρες υπεύθυνες για τον έλεγχο 10 από τους περισσότερο επικίνδυνους παραγόμενους ρύπους, αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά επιτεύγματα στη δεκαετία που πέρασε μετά την Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής του 1992 στο Ρίο.

Οι επιπτώσεις των τοξικών χημικών ουσιών είναι ήδη πολύ διαδεδομένες: ο μέσος άνθρωπος σήμερα έχει επίπεδα μόλυβδου που είναι κατά 500-1.000 φορές υψηλότερα σε σχέση με τους ανθρώπους της προ-βιομηχανικής εποχής, ενώ σε παγκόσμιο επίπεδο παράγονται κάθε χρόνο περίπου 300-500 εκατομμύρια τόνοι επικίνδυνων αποβλήτων. Μετά τη Σύμβαση της Στοκχόλμης, η παγκόσμια κοινότητα αντιμετωπίζει μια διπλή πρόκληση: την αναμόρφωση ενός τεράστιου τομέα της βιομηχανικής οικονομίας και την ανάληψη δράσης για τα τοξικά υλικά που ήδη υπάρχουν (είτε ως απόβλητα είτε ως αγαθά) στην αγορά.

Κεφάλαιο 5 – Προσανατολισμοί αειφορίας για τον διεθνή τουρισμό

Οι ταξιδιώτες απομακρύνονται στις ημέρες μας από τον υπερβολικά εμπορευματοποιημένο μαζικό τουρισμό και αναζητούν νέες πολιτισμικές και φυσιολατρικές εμπειρίες, πολλές από τις οποίες βρίσκονται στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Ένας στους πέντε διεθνείς τουρίστες ταξιδεύει σήμερα από μια βιομηχανική σε μια αναπτυσσόμενη χώρα, ενώ στα μέσα της δεκαετίας του 1970 η αντίστοιχη σχέση ήταν ένας στους 13 τουρίστες. Μόνο κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο αυξήθηκαν κατά 40%.

Η έκρηξη του τουρισμού οδήγησε στην αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης σε πολλούς τουριστικούς προορισμούς. Αλλά, παράλληλα, οδήγησε σε μια σειρά από περιβαλλοντικά, κοινωνικά και πολιτισμικά προβλήματα. Κατά μέσο όρο, τα μισά από τα έσοδα που εισρέουν στον αναπτυσσόμενο κόσμο 'διαφεύγουν' από τη χώρα, κατευθυνόμενα είτε προς ξένες

εταιρείες είτε για την πληρωμή εισαγόμενων αγαθών και εργατικού δυναμικού.

Κεφάλαιο 6 – Το πρόβλημα του πληθυσμού και η βελτίωση της διαβίωσης

Η ραγδαία αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού αποτελεί μια από τις σημαντικές αιτίες που οδηγούν στη φτώχεια και την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος. Παρόλο που ο παγκόσμιος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού ήταν 2,1% τη δεκαετία του 1960 και σήμερα μειώθηκε σε λιγότερο από 1,3%, ο πληθυσμός της Γης εξακολουθεί να αυξάνεται κατά 77 εκατομμύρια ανθρώπους κάθε χρόνο.

Η αναστροφή αυτής της τάσης εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την πολιτική βούληση για την υποστήριξη του οικογενειακού προγραμματισμού και των σχετιζόμενων υπηρεσιών υγείας, που θα επιτρέπουν στα ζευγάρια και στα άτομα να αποφασίζουν από μόνοι τους για θέματα που σχετίζονται με την αναπαραγωγή.

Κεφάλαιο 7 – Διαχείριση των πόρων χωρίς συγκρούσεις;

Σε πολλές χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου, η αφθονία φυσικών πόρων αποτελεί την αιτία του κακού, όσον αφορά στην υποκίνηση βίαιων συγκρούσεων ή στη χρηματοδότηση της συνέχειάς τους. Στην πραγματικότητα, περίπου το ένα τέταρτο των 49 πολέμων και ένοπλων συγκρούσεων που κηρύχθηκαν το έτος 2000 είχαν ως σημαντικό κίνητρο τις πλουτοπαραγωγικές πηγές. Επιπλέον, πολλές από αυτές τις συγκρούσεις γίνονται σε περιοχές μεγάλης περιβαλλοντικής αξίας.

Κεφάλαιο 8 – Για την παγκόσμια διακυβέρνηση

Η Διάσκεψη Κορυφής του Ρίο οδήγησε σε σημαντικές εξελίξεις στον τομέα της παγκόσμιας διακυβέρνησης: νέες συμφωνίες για τις κλιματικές αλλαγές και την βιοποικιλότητα, δημιουργία Επιτροπής του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Ατζέντα 21. Όμως, μερικά χρόνια αργότερα ιδρύθηκε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (WTO), που είχε μια εντελώς διαφορετική οπτική για το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας.

Δέκα χρόνια μετά το Ρίο, υπάρχουν περισσότερες από 500 περιβαλλοντικές συμβάσεις και συμφωνίες, λίγες όμως από αυτές περιλαμβάνουν συγκεκριμένους στόχους και χρονοδιαγράμματα, ενώ οι περισσότερες υστερούν σημαντικά στον έλεγχο και την εφαρμογή τους. Ταυτόχρονα, το Πρόγραμμα

του ΟΗΕ για το Περιβάλλον (UNEP) και άλλες σημαντικές περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες υποφέρουν από την έλλειψη οικονομικών πόρων, ενώ σε γενικές γραμμές η παρεχόμενη οικονομική βοήθεια έχει μειωθεί δραματικά.

Νίκος Ράπτης